

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Floremundi Raemundi V. Cl. Olim Consiliarii Regis
Galliarvm Ex Calviniano Catholici Synopsis Omnium hujus
temporis Controversiarum tam inter Lutheranos,
Calvinistas quam alios plurimos. Sive Historia ...**

Raemond, Florimond de

Coloniae Agrippinae, 1655

caput secundum. De Francisco I. Galliarum rege, ejusdem in litteras &
litteratos, quos undique ad se accersivit, amore.

urn:nbn:de:hbz:466:1-10880

periculosus labefactetur, quam religionis diffidiis. Et quemadmodum in Musicis si quis vel levissimo etiam vocis flexu ab artis præceptis discedat, statim omnis illa concentus suavitas perit, neque jam delectantur aures, sed offenduntur; ita in Republica quamprimum vinculum hoc dissolvitur, & in varias partes distrahitur, quid aliud quam confusionem & turbas expectabis, quæ ipsum tandem imperium, nisi mature componantur, sint everfura? Religionis incolumitate patria salutem contineri Socrates ethnicus dixit: cujus etymon quidam inde derivatum volunt, quod animos & corda hominum religet, & sacro quodam nodo constringat. [a] Hic cardo est, in quo præcipua publicæ felicitatis pars vertitur. Hac una Romanos omnes gentes ac nationes superasse, M. Tullius gloriatur. At Tertullianus in Apologetico, *Romani Imperii magnitudinem & diuturnitatem, Religionis potissimum curæ, & omnis in ea novationis odio tribuendum esse, non invitatus fatetur.* Recte enim ab Sapiantibus semper judicatum fuit, quæ tot sæculorum usu & duratione confirmata sint, sine scelere atque impietate, novitatis tantum studio, mutari atque aboleri non posse: quum res humanæ, ut Hippodamus Pythagoræus dixit, nullam in divinis mutationem admittant, quæ non cum ipsarum ruina sit conjuncta. Recte Ennius:

Moribus antiquis res stat Romana virisque.

Et quemadmodum partes vitales in homine sine summo vitæ periculo lædi nõ possunt: sic in religione etiam, ut quæ velut anima est Republica, & firmissimum omnium legum fundamentum, ne minimum quidem mutari potest, quin multa statim inde mala & pericula ad Rempublicam redundent. Hanc unam tamquam primam & firmissimam basin, quotquot in optimè conformanda hominum societate elaborarunt, Republicæ à se descriptæ subjecerunt. Huic divinus ille Plato primum in sua, cogitatione magis quam opere effingenda, Republica locum tribuit: qui etiam ejus rectoribus primum hoc tradit præceptum, ne quidquam in religione mutari aut novari patiantur, quam certissimum sit, ex religionis mutatione, imperii quoque sequi mutationem.

VI. Id si ulla alia sub sole regio, Gallia certe nostra experta est: quæ quamprimum novæ religioni & hæresi aditum præbuit, pristinae suæ felicitati longum, atque utinam non æternum, Vale dixit.

Ex illo retro ruere, ac sub lapsa, referri Omnia.

Misera Gallia! quæ veluti cõmunis omnibus Chri-

stianis ara hæctenus fuisti, & post Henricum illum Aurelianensem apostatam, nullum hæreticum produxisti [b] eadem posthac instar theatri eris, in quo non varia tantum hærescon monstra, verum etiam gravissimæ ex eis natæ calamitates repræsententur. O te miseram Galliam.

Quam quum non posset vis illa aliena domare, Viribus ipsa suis sese confecit, & agram

Ducit nunc animam, letho exitioque propinqua.

O inconstantem Gallorum nationem! quantum à pristina majorum constantia degenerasti, qua illi in recepta semel, integre atque inviolabiliter conservanda semper religione usi sunt! Sed quid queror? Nimirum ad præcipitium hoc consueta temeritas te deduxit. Tu quidem omnibus qui posthac futuri sunt, exemplo eris & documento, quam perniciosum sit à Fide Catholica deficere atque apostatate. Contemplare, sodes, in hoc libro tantarum tragædiarum auctores; aspice furiosos illos Orestes in scenam sanguine undantem hic à nobis productos: aspice, inquam, eos, qui divinitus ut pœnæ à te sumerent, conducti videntur; qui ea incendia excitarunt, quibus universum pæne regnum conflavit, quæ etiam non nisi ruina videntur extinguï posse. O iterum miseram Galliam! quæ ex calamitatibus tuis & miseris tamquam novus mûdus denuo creata quodammodo prodisti! Heu infelicem ac fatalem ruinam, qua boni ac mali pariter sæpe sunt oppressi! O felix quondam regnû! O melior Orbis terrarum pars! quas ego faces à divina ira accensas; quas in religionis negotio diffusiones, quam funestas tibi contentiones præparatas video, à quibus tandem in præsentissimum exitium præcipiteris? Sed quoniam abripior? Quia hoc potius ago; & primam nostrorum malorum telam explicare aggredior.

[a] *Macrob. Saturn. lib. 2. cap. 6. Laet. l. 4. August. de ver. relig. in fin. D. Tho. 2. 2. q. 81. art. 1. Placius lib. 1. de bono Religiosi &c. [b] Vixit an. 1230.*

DE FRANCISCO I. GALLIARUM REGE.
ejusque in litteras & litteratos, quos undique ad se accersivit, amore.

CAPUT SEGUNDUM.

ARGUMENTUM.

I. *Franciscus I. Galliarum rex bonarum litterarum
Ec restaura.*

- restaurator, & summus fautor ac patronus. Vti
& Margareta Navarra Regina, Soror eius.
- II. Homines scientia undique accersuntur.
- III. Eum Lutherus ad partes suas traducere conatur,
& per eum Galliam totam.
- IV. Quibus artibus ad id sit usus.

I. Quo tempore novi Evægeli præcones in varias sectas distracti, Germaniã & ipsam non minus in varias factiones divisam tumultu & turbis implebant (ut superioribus libris vidimus) ac Lutherus in primis, licet excucullatus tantum Monachus, universum mundum territabat, hominum conscientias tranquillitas hæctenus, irreligiosam religionem objiciendo, vel potius impietates suas instillando: Galliæ res is Rex moderabatur, quo jamdiu vix quisquã tanto honore, uti etiã Christianifini, & Primogeniti Ecclesiæ filii titulo dignior fuit habitus. Is Franciscus Primus fuit, non nomine tantum, sed multis quoque aliis maximo rege dignis virtutibus Primus; in quo tamen vix quidquã magis commendatur, quam quod incredibili amore, studio & benevolentia tam litteras quam literatos omnes profecturus fuit. Quod quidem in eo tanto rarius fuit ac mirabilius, quod numquam maior in Galliis litterarum ac bonarum artium ignorantia ac barbaries fuerit, adeo ut litteras scire, probri pene loco haberetur. Neque enim tum universa Galliæ Nobilitas quidquam aliud in oculis atque animo habebat, quam armorum tractationem. Hoc Julianus ille apud Balthasarem Castellionem in Aulico, Gallis exprobrat, *Francisco scilicet nondum regni habentis admoto; simulque sub eiusdem imperio meliorem & Gallis mentem & litteris fortunam spondet ac prælagit.* Sic enim ibidem loquitur. *Vitium hoc, inquit, Gallis omnibus jam familiaris est, ut litteras negligant aut etiam contemnant. Quod si tamen aliquando futurum est, ut Princeps Engulimensis (sic tum Franciscus vocabatur) regnum adificetur; magna me spes tenet, quem admodum armirum in modum jam floret Gallia, sic non minus pristina litterarum ornamenta facile recuperaturam. Memini enim quicquid nuper in aula essem, audivisse me eundem, Gallorum hac in re negligentiam ac sinisteritatem vehementer detestantem; ipsas vero litteras, solo natura instinctu, contra totius gentis mores, summis laudibus efferentem.* Vaticinium hoc non vanum fuisse, eventus docuit. Illud vero singulari quoque Dei providentia factum videtur, quod illo tempore vir omnium quos unquam Gallia produxit, eruditif-

simus exstitit, *Gulielmus Budæus*, is cuius opera potissimum Franciscus deinde in restaurandis literis est usus. Facile enim intelligebat rex prudentissimus, non minus ad conservandum imperii decus litterarum quam armorum præsidia esse necessaria: quorum utrumque ita curabat, ut integra, armorum laude manente, litterarum studia veluti de sepulcro excitaret; ut merito inde *Patris & Restaurator litterarum* dictus sit; frequenter illud in ore habens quod Comes quidam Andegavensis ad Ludovicum Caroli Simplicis filium scripsisse fertur, *Regem litterarum similem esse asino coronato.*

II. Porro Franciscus rex, incredibili, ut dicere cœpimus, restaurandarum litterarum desiderio ardens, viros doctos ex Italia & Germania non paucos evocavit, inter quos etiã fuit ille sui sæculi miraculum, Erasmus, qui humaniorum litterarum faciem pæne extinctam antea & in barbarici cineribus sepultam, in Francia rursus accendit. Quin etiam ultro magna doctorum hominum multitudo tanti regis fama excitata, in Franciam undique confluit; inter quos etiam *Lutherani* quidam fuerunt; *Luthero & Melancthone* eos quos maxime ad profectandam novam in tam fertili solo religionem idoneos judicabant, summittentibus. Ex omnibus vero Galliæ pestibus nemo magis idoneus visus est quam Bucerus, Argentinae degens: ubi prima de Galliis novis dogmatibus inficienda cõsilia procurata sunt & collata, mirifice id propositum impiorum adjuvit, quod Eodem quo frater affectu Margareta Navarra regina ardens, multos & ipsa doctissima præstantes viros ad se allexit, ac liberaliter sustentavit: in quorum numero vix fuit possibile cavere quin unus & alter Lutheranus sese ingereret, à quibus deinde reliqui etiam depravati & eadẽ lepra infecti sunt. Ex his unus fuit is, qui, ut VII. ostendam capite, primus ei qui funesto deinde patiam incedio involuit, titionem subministravit. Principum exemplo, ut fieri solet, moti proceres, plerique doctorum hominum amicitias & familiaritates sibi adungebant: ex quo factum est, ut sylvestret illud & rude sæculum, momento temporis mirabiliter omni scientiarum & artium genere, præstigata barbarie, fuerit expolitum. Sed ut olim apud Romanos sic apud nos quoque bonorum & proborum hominum genus tum defecit, quum Philosophi & Oratores frimã prodierunt, postquam scilicet vetus illa & simplex majorum virtus in loquacem quandam & abstrusam scientiam degeneravit, sic ut ars bene dicendi, bene vivendi artem sustulisse videatur, Sorbona quidem

quidem primaria non Galliarum tantum, sed universi etiam orbis sacrarum litterarum schola, pluribus regi ac senatui regio demonstravit, quam perniciosè in eo eretur, quod ad litterarum professionem sine delectu passim quicumque admitterentur. Neque enim periculo carere, quod Grammatici etiam falcè in alienam messem mitterent, & Theologicarum rerum susceperent tractationem. Sic enim fore, ut quisque hic Græcam, ille Latinam, alius aliam versionem exagitandam sibi sumerent, aut propriam comminiscerentur, sicque hæresos virus doctrinæ suæ inspergent. O bonum & salutare consilium, si modo ei fuisset obtemperatum! Beda quidem & Quercæus, uterque magni nominis Theologus (quos Genueus Ecclesiæ Historia duas magnas bestias appellat) hac de re ipsi regem monuerunt: quem tamen immoderatus erga litteratos amor sic transversum rapuit, ut neminem doctrinæ commendatione insignem repudiari vellet: quin etiam aliunde venientibus plerisque luculenta stipendia assignavit, disputationibus eorum ipse interfuit (Latinæ enim linguæ usum aliquem habebat, quamvis Historia Genevensis Ecclesiastica maternam tantum calluisse prodatur) & eorum sermonibus quum alias, tum inter prandendum & cœnandum mirifice delectabatur, adeoque quoties Scholares filios suos appellabat. Quid tu, aiebat aliquando ad magnatem quendam, qui Scholarii alapam inflixerat, An tu filiis meis manum afferre audes? Sane eum in animo habuisse constat, antequam moreretur, Professorum à se institutorum numerum augere, gymnasiumque amplissimum regia magnificentia edificare, in quo omne genus bonarum artium & linguarum doceretur, & ipsi Professores cum sexcentis scholaribus publico sumtu alerentur: quam in rem quinquaginta aureorum millia annuo erogaturus esset.

III. Ut vero olim Syracusanus ille Archimedes admirabilium machinarum inventor, ad earum usum nihil aliud poscebat quam pedem unum & alterum solidæ terræ, in quo eas statueret, facile deinde earum ope & artificio ad quæcumque pertinere ea possent, omnia ad se & quocumque vellet attracturus: sic Lutherus primarius schismatis & hæresos architectus, non sine causa sibi persuaserat si magnum hunc Principem suum fecisset, de cetero plana & expedita sibi fore omnia ad universam Franciam suis partibus adiungendam. In hoc uno omnem victoriæ sibi spem positam, facile intelli-

gebat. Quare nihil æque cupiebat, quam liberum sibi ad hunc regem sive per litteras, sive per subornatorum à se hominum sermones & colloquia, aditum parare solitus, Magnos ante omnia captandos esse, reliquam turbam facile sequituram. Sperabat enim quemadmodum Constantio Imperatore in Arrianismum lapsa, & Christiana religione à Juliano deserta, pestis eadem totum fere Imperium pervasit, sic rege hoc suæ factioni adjuncto, universam Galliam Lutheranizaturam. Et sane ita est. Quemadmodum inferiores orbis cœlestes primi mobilis ductum sequuntur; & tota horologii machina admirabiliter inter se connexa, unius rotæ pondere circumagitur: sic Principes moribus & actionibus reliquos facile quamcumque in partem flectunt, adeo ut virtutes modo, sed etiam vitia eorum exprimere conentur, nec tam quid ab illis fieri debeat quam quid fiat, pensi habeant. Non ignorabat Lutherus, si apud ullam nationem illud verum sit quod Poëta dixit,

Mobile mutatur semper cum Principe vulgus;

illud apud Gallos longe esse verissimum, ut qui reges suos paullo minus quam ipsum Deum colant, omnesque eorum actiones, tamquam simiæ, imitentur. Neque enim Gallorum rex subditorum personas tantum, verum etiam ipsos animos & corda sibi habet obnoxia. Hinc etiam non *Franciæ* modo, sed & *Francorum Rex* idem nominatur: quod non facile de alio quocumque inter Christianos rege dixeris. Sed, pro dolor! hunc devoti animi Gallorum erga reges suos affectum hæresis in multis novarum rerum studio captis non labefactavit modo, verum etiam pæne exstinxit, ut historia nostræ series docebit.

Porro Lutherus, qui S. illam Apostolicam Sedem evertere penitus constituerat, ut firmissimam hanc ejus columnam & fulcrum convelleret, nihil omnino diligentia prætermisit: commoda ad eam rem occasione usus, quod plerique qui doctrinam suam vanalè exposuerunt, in Franciam concesserant, Lutherana essent factionis, & ab ipso quid agendum esset bene instructi. Quin etiam ipse ad Regem scribere, & unà cum commendatitiis Saxoniarum Ducis litteris, libros suos ad eum mittere ausus est, quod intellexisset Principem illum librorum lectione vehementer delectari: protestans interim, ut tanto facilius fidem sibi faceret, nihil se aliud spectare quam ut mundum se nen à zizaniis mundetur, & Ecclesia tamquam

Augiæ stabulam, ab se tamquam Novo Hercule repurgetur; ac simul rogans, ut se inaudito, nihil statueret. Eundem regem Zvinglius etiam ad suas partes traducere conatus est, dedicato ipsi libro *De vera & falsa religione*: ut etiam Antichristianæ suæ (Christianæ voluit dicere) doctrinæ *Institutiones* ad eundem misit is, qui duobus illis Hæresiar- chis exclusis, præcipuum postea inter sectarios in regno locum sibi vindicavit. Quid multa? Nemo fere erat ex omnibus illis Novitiis Evangelistis, qui non fores has pulsandas, aditumque tentan- dum sibi existimaret, interim inter spem ac despe- rationem boni successus fluctuantes. At tandem frustra omnis eorum fuit conatus. Rex enim ab omni Novitatis quod eo tempore singulare Dei donum fuit, studio alienissimus, nullis precibus, nullis obsecrationibus adduci potuit, ut cum Ec- clesia faceret divortium. Et ut erat admodum eu- riosus, controversiarum quidem fontes ac schisma- tis causas cognoscere non abnuebat, emendandis erroribus, si qui deprehenderentur, omnem opem pollicitus: sed quum malitiam eorum qui ruinam Ecclesiæ sub hoc prætextu moliebantur, quo erat acerrimo iudicio ac profunda prudentia, subolfe- cisset, quamplurimas statim alienæ ab omni hoc hominum genere, qui jam suum esse sibi persuase- rant, voluntatis significationes dedit, ut in sequen- tibus ostendam. Jam enim tempus est ut primum Lutherana in Galliis Ecclesiæ fundamentum in- spiciamus.

QUOMODO MARGARITA FRANCISCI I. soror, Navarra regina, Lutheranis apud se receptum dederit.

CAPUT TERTIUM.
A R G U M E N T U M.

- I. Lutheranismi prima semina in oppido Meldensi publice sparsa.
- II. Et à quibus.
- III. Lutherani ad promovendos conatus suos mulie- bres operas ambiunt.
- IV. Margarita Navarra regina doctorum quorun- dam virorum patrocinium suscipit, nondum recte eorum explorata integritate.
- V. Gerardi Ruffi historia, qui Benearni Principatum hæresi infecit: & quantum Navarrensis fuerit aula facies.

VI. Rufus Abbas Cleriacensis, Temporisator vulgo appellatus, Catholicum se simulat.

PAVONEM ajunt, volucrum superbissimam, ubi diversicolore illo plurimarum ornatu, (quod singulis annis ei non minus quam arboribus acci- dit) quem antea ad solis radios tanto cum fastu ex- plicare solebat, orbatus fuerit, intra cortem suam præ pudore se continere, nec prodire inde, donec cauda ipsius variis coloribus picta, pristinum illud lumen, ac splendorem recuperarit. Eodem modo Hæresis, ferum & horrendum monstrum, deformitatis suæ (quam tamen sanctitatis prætextu quantum fieri poterat, velabat) sibi conscia, in publico apparere ac conspiciendam se prius dare aulam non est, quam plumarum aliquot pulcrarum in speciem adsciti- tum ornatum sibi acquisivisset, quibus & turpitu- dinem suam tegetet, & hominibus novitatis cetero- qui avidis, tanto facilius sese venditaret. Vidimus certe initio in diversis Gallia locis eandem passim jam nascentem, mox rursus denascentem, jam desi- cientem, instar Lunæ jam augescientem, sic ut mo- mento temporis tamquam pestilens anguis modo è cubili suo proferperet, mox rursus eodem se abde- ret atque occultaret; aut velut nocturnum fulgur su- bito erumperet, nec minus subito evanesceret. Tã- dem vero paullatim in Meldorum civitate, à Lute- tia non ita procul distante, an. m. d. xxiii. è laribus suis prodiit, & in aperto quasi ambulare cepit. Hæc illa fuit civitas, quæ primum Lutheranæ hæresi ho- spitiū aperte præbuit, cū perpetua nominis sui in- famia: unde postea LUTHERANI MEEDENSES in proverbium abierunt. Ajunt novellæ ecclesiæ histo- ricæ, in hac urbe Evangelium (Lutheranismum in- tellige) fideliter fuisse annunciatum, alacriter rece- ptū, auctum brevi tempore admirabiliter, & cōstan- ter propugnatum. Erat tū ejus loci Episcopus Gu- lielmus Brissonetus, qui licet circa gregis fidei suæ cōmissi custodiã non esset indiligens, primus tamē Lutheranis ibi portā aperuisse existimatur, curiosi- tate quadã ductus, cetero qui laudabili, si cū prudē- tia fuisset conjuncta. Is enim cōtracta cū novis lit- terarum professoribus, qui Lutetiam tunc undiq; convolarent, & multorum aures atque animos Græ- cificationibus & Hebraizationibus suis titillabant, notitia & familiaritate, aliquot ex iis [b] Lutheranos Zvinglianos ad se evocavit; inter quod quatuor- fuerat præcipui, Gulielmus Fatellus Delphinus, Ja- cobus

[a] Lutherani Meldenses. [b] Quatuor primi apud Gallos nostri temporis hæretici.